

De Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid (VRWB), opgericht bij decreet van 15 december 1993, is het adviesorgaan voor de Vlaamse regering en het Vlaams Parlement inzake elke aangelegenheid betreffende het wetenschaps- en technologiebeleid. De VRWB is een uniek forum waar vooraanstaande actoren uit de academische en sociaal-economische wereld zich beraden over de algemene krachtlijnen van het te voeren wetenschaps- en technologiebeleid in Vlaanderen.

De VRWB is samengesteld uit een voorzitter en zestien leden, allen benoemd op grond van hun deskundigheid en/of betrokkenheid bij het wetenschaps- en technologiebeleid in Vlaanderen. Zes van deze leden worden voorgedragen door de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VL.I.R.), drie door respectievelijk de werkgevers- en werknemersorganisaties vertegenwoordigd in de SERV, en vier leden worden rechtstreeks benoemd door de Vlaamse regering. Vijf hoge ambtenaren uit de Vlaamse administratie nemen met raadgevende stem deel aan de vergaderingen.

Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid
North Plaza B - Koning Albert II-laan 7 (4e verd.) • 1210 Brussel
Tel. +32(0)2 553 45 20 • Fax +32(0)2 553 45 23
e-mail: vrwb@vlaanderen.be
website: www.vrwb.vlaanderen.be

'nota bene'

Beste lezers,

Bij het ter perse gaan van deze 'nota bene' had de Vlaamse regering nog geen beslissing genomen over de nieuwe voorzitter en samenstelling van de VRWB. We hopen dat we in ons volgende nummer nieuws kunnen brengen over de nieuwe VRWB en de plannen voor de toekomst.

Hoewel de VRWB uittreidend was, is de werking van de Raad de voorbije maanden niet stilgevallen. In deze 'nota bene' rapporteren we over de drie adviezen die in deze periode tot stand kwamen. Het project 'Technologische Verkenningstudies voor de sectoren Chemie en Voeding in Vlaanderen' ging op 1 juli 2002 van start. Ook het Science sharing-project werd toegewezen. In de VRWB-studiereeks zijn de nummers 3, 4, 5, 6 en 7 verschenen en deze werden ruim verspreid. Het activiteitenverslag voor de jaren 2001 en 2002 is eveneens gepubliceerd en bevat zeer interessante reflecties over belangrijke VRWB-topics van de voorbije vier jaar.

Voor de Vlaamse Commissie inzake de Sociale dimensie van de Globalisering hebben de Voorzitter en ondergetekende een bijdrage opgesteld met een aantal klemtonen vanuit de VRWB. Centraal in het betoog staat het belang van het wetenschappelijk onderzoek in het waarborgen van de vier sociale basisbehoeften en -objectieven wereldwijd in het kader van een steeds meer globaliserende economie. De Vlaamse onderzoekswereld moet hierin zijn verantwoordelijkheid nemen. Onze onderzoekers zullen hun kennispotentieel moeten delen en verder ontwikkelen in partnership met ontwikkelingslanden. Het hoofdartikel van deze nieuwsbrief brengt u de volledige tekst.

Verder wil ik uw bijzondere aandacht vragen voor een belangrijk initiatief van minister Van Mechelen die een nieuw financieringskanaal voor het strategisch basisonderzoek wil uitbouwen. In zijn advies 81 steunt de VRWB dit voorstel maar pleit bij de minister en zijn collega minister Vanderpoorten voor het uitwerken van een dubbelsysteem voor het strategisch basisonderzoek, analoog aan het FWO-BOF model. Voor het fundamenteel onderzoek zijn de universiteiten dankzij het BOF in staat een eigen beleid te voeren, naast en complementair aan het interuniversitaire FWO-systeem. Analoog zou een specifiek intern fonds de universiteiten de mogelijkheid moeten geven ook voor het strategisch basis- en toepassingsgericht onderzoek een eigen beleidsvisie te ontwikkelen, parallel aan het nieuwe steunkanaal voor strategisch basisonderzoek.

En dan is er nog de nieuwe BOF-sleutel. Op voorstel van minister Marleen Vanderpoorten zal voor het eerst in de verdeling van onderzoeksfondsen tussen de universiteiten rekening gehouden worden met de wetenschappelijke productiviteit en zichtbaarheid. Het aantal brutopublicaties en -citaties worden hiervoor als parameters gebruikt. In het voorgestelde systeem voor het berekenen van deze parameters zitten nog veel onvolmaaktheden. Toch vindt de VRWB in zijn advies 80 dat nu reeds gestart kan worden, mits een snelle evaluatie en bijsturing, in elk geval binnen de drie jaar.

De nieuwe voorzitter en de vernieuwde Raad zullen kunnen vertrekken vanuit een verzekerde, continue dynamiek. Een goede basis om het nieuwe mandaat vruchtbaar in te vullen.

Elisabeth Monard
secretaris

D E C E M B E R	2 0 0 2
Globalisering en Science sharing	2 - 3
Adviezen	4 - 5
Actueel	6
Naar een 'European research council'?	7

nota bene (bw. van modaliteit)
[Lat.(let goed op!], bijwoord van modaliteit bestaande uit de imperatief van het Latijnse werkwoord 'notare' (kenbaar maken, in zijn geest prenten, onthouden) en het bijwoord 'bene' wat 'goed' betekent. 'Prent dit dus goed in je hoofd, onthou het goed.'

BIJDRAGE VOOR DE VLAAMSE REGERING

INZAKE SOCIALE DIMENSIE VAN DE GLOBALISERING

De oprichting van de Wereldcommissie inzake de Sociale Dimensie van de Globalisering door de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) is een belangrijk en lovenswaardig initiatief. Het is trouwens hoog tijd dat er op internationaal niveau beraadslaagd wordt over de immense gevolgen die de economische globalisering voor de sociale omstandigheden van alle mensen op deze aardbol met zich meebrengt. Het voornemen van minister Paul Van Grembergen om hier vanuit Vlaanderen op in te spelen en een coherente visie terzake te ontwikkelen via de Vlaamse commissie inzake de Sociale Dimensie van de Globalisering, geeft ons de gelegenheid om een aantal klemtonen vanuit de Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid aan te dragen.

GLOBALISERING

De steeds voortschrijdende economische globalisering heeft wereldwijd een grote impact op vier sociale basisbehoeften in de huidige kennissamenleving: een minimum inkomen, een behoorlijke gezondheidszorg voor iedereen, kansen op passende arbeid en kansen op goed onderwijs.

Tegenover de globalisering van de economie, met haar globale beslissingen door multinationals, staan de sociale systemen. Die opereren nog steeds overwegend op nationale basis. Ongeremde globalisering kan leiden tot plotse werkloosheid en uitsluiting met hogere lasten en sociale dumping, veroorzaakt door concurrentie en kapitaalmobiliteit. De vraag rijst hoe ver men te ver kan gaan met lage lonen en welke soort welvaartsstaat we nodig hebben om aan al dat economisch geweld het hoofd te bieden. Hoe ingrijpender de economische globalisering, hoe intenser de nood aan aangepaste sociale zekerheidsstelsels en goede systemen voor gezondheidszorg, tewerkstelling en onderwijs. Internationale organisaties, en niet enkel de IAO, moeten hun bezorgdheid aanscherpen voor het wereldwijd handhaven van standaarden voor sociale bescherming. Europa zou alvast het voorbeeld kunnen geven. Maar het sociale Europa volgt het economische Europa op grote afstand.

Niet alleen internationale organisaties, maar elk van ons heeft een belangrijke verantwoordelijke betrokkenheid: bijdragen aan een zo optimaal mogelijke oplossing van de problemen die mensen in dit kleine land en daarbuiten blijven achtervolgen.

In de eerste plaats moeten we in eigen land verder ijveren voor een spreiding van de welvaart, milieuvrijwaring, veilig verkeer, een goed uitgerust gerecht, investeringen in research en onderwijs, financiële ontlasting van de arbeid, belasting op gezondheidsbedreigende producten. We moeten werken aan de voorbeeldfunctie van dit centrum van Europa, aan een harmonieuze multiculturele samenleving,

aan een sociaal Europa dat zich openstelt voor achtergebleven bevolkingsgroepen en landen, en zijn research niet enkel op de eigen toekomst richt. Bovendien moeten we projecten steunen om deze wereld menselijker te maken en moeten we onze regeringen voor hun verantwoordelijkheid stellen.

Denken we aan projecten als:

- creatie van een echte internationale rechtsorde met de geëigende organen en daadwerkelijke bescherming van mensenrechten;
- gecoördineerde bestrijding van de oprukkende internationale criminaliteit, de mensenhandel, de geldcircuits van het terrorisme en de grondstoffen-zwandel;
- scherpe controle op de wapenhandel, inbegrepen die vanuit Belgische bedrijven;
- vervangende culturen voor de drugplantages;
- opvang voor de vergeten vluchtelingenkampen;
- uitwijkmogelijkheden vooral voor jongeren zonder perspectief;
- herwaardering van de positie van de vrouw;
- gerichte aidspreventie;
- afschaffing van het octrooirecht voor levensreddende geneesmiddelen voor de armen in ontwikkelingslanden;
- kwietschelding van verlamdende schulden;
- een mondiaal gewaarborgd minimuminkomen;
- toegang tot onderwijs en basisgezondheidszorg;
- *Science sharing* in sociaal perspectief.

SCIENCE SHARING

Er is een kans dat de kennissamenleving van de 21ste eeuw minder sociale onrechtvaardigheid zal genereren dan de voorbije eeuw. Geld en kapitaal kunnen worden afgestaan en dan is men het kwijt, dus het gebeurt niet. Kennis daarentegen kan, net zoals cultuur, worden gedeeld. *Science sharing* heet dat. Maar in de mate dat kennis een factor van macht is, zal men ook die boven de relevante breedtegraad in handen willen houden.

Vergeten we ook niet dat het volume aan kennis in de huidige kennissamenleving zowat om de zeven à tien jaar verdubbelt. Toch geldt dit niet voor iedereen. We evolueren naar een systeem van werkloosheid van laaggeschoolden of mensen met een kennishandicap.

Nu kennis de belangrijkste productiefactor wordt in de kenniseconomie met haar kennisarbeiders, riskeren we een nieuwe vorm van perverse ordening in het kenniskapitalisme. De nieuwe armoede wordt kennisarmoede. Ze is fataler dan de andere, omdat ze buiten het besef verloopt van de 'uitgesloten'. Die participeren niet aan het grote samenlevingsgebeuren van de 'ingewijden'. Daarom bestaat een eerste prioriteit van ontwikkelingswerk erin om in de relevante regio's kenniscentra op te bouwen die zelf kennis ontwikkelen en uitstralen in de regio. *Science sharing worldwide* is de moderne vorm van ontwikkelingssamenwerking.

Onze Vlaamse onderzoekers zijn zeer internationaal gericht. Internationale samenwerking is immers van vitaal belang voor het wetenschappelijk onderzoek. Goed onderzoek op hoog niveau is vanzelfsprekend onderzoek op internationaal niveau. De internationale dimensie is een must. Belangrijk daarbij is dat het onderzoek vanuit de onderzoeksbasis aangestuurd wordt, eerder dan vanuit politieke overwegingen. Eerder stuwen dan sturen. Anderzijds worden onderzoekers bij de keuze van hun onderzoekstopics vooral contextueel geïnspireerd. Ook beleidsvoerders zullen zich bij het vastleggen van onderzoeksprioriteiten vooral laten leiden door lokale maatschappelijke en economische argumenten.

Begin 2000 lanceerde EU-commissaris Philippe Busquin de mededeling 'Naar een Europese onderzoeksruimte'. Daarin werd gesteld dat de creatie van één Europese Onderzoeksruimte de concurrentiepositie van Europa zal verbeteren ten overstaan van de Verenigde Staten en Japan. Minister Dirk Van Mechelen vroeg de VRWB bij de Busquin-nota om advies. De Raad merkte daarbij op dat dit niet de enige richtlijn mocht zijn, maar dat een Europese Onderzoeksruimte ook gekenmerkt moet zijn door een mondiale openheid, in het bijzonder ten opzichte van de ontwikkelingslanden. De Raad pleitte voor *Science sharing* met partners over de hele wereld, en in het bijzonder met de ontwikkelingslanden.

Het potentieel aan wetenschappelijk onderzoek en technologische innovatie in Europa moet ook worden ingezet voor de aanpak van de grote wereldproblemen. Een beleid inzake wetenschap en technologische innovatie dat getuigt van een mondiale strategische visie op lange termijn, zal dan ook initiatieven om-

vatten om de wetenschappelijke samenwerking met die ontwikkelingslanden te stimuleren.

Ook het Vlaams wetenschapsbedrijf heeft daarin zijn rol te vervullen. De wetenschappelijke agenda in Vlaanderen zal in de toekomst niet enkel worden vastgesteld op basis van de sterke punten en relevantie voor Vlaanderen. Ook wat op wereldschaal en in het bijzonder voor de ontwikkelingslanden belangrijk is, zal daarbij in rekening gebracht moeten worden.

Onze Vlaamse onderzoekers zijn actief in uiteenlopende wetenschappelijke disciplines. In verschillende van deze disciplines kunnen Vlaamse onderzoekers partnerships opzetten met onderzoekers uit de ontwikkelingslanden. Samen kunnen zij onderzoeksactiviteiten ondernemen die van grote betekenis kunnen zijn voor de verdere ontwikkeling van het betrokken ontwikkelingsland, zowel wat betreft welvaart als welzijn. De Vlaamse overheid zou in haar beleid voor wetenschap en technologische innovatie ruimte moeten creëren voor initiatieven die juist deze *Science sharing* beogen.

De VRWB heeft hieromtrent een onderzoeksproject gelanceerd. Dit project wil de belangrijkste onderzoeksdisciplines in kaart brengen binnen de vier grote domeinen (cultural, social, natural, life sciences), die van betekenis kunnen zijn in de grote wereldvraagstukken en de specifieke problemen van ontwikkelingslanden. Daarbij wil de Raad ook nagaan welke grote trends zich in de toekomst in die disciplines zullen aftekenen. Op basis van de verzamelde informatie zullen dan voorstellen voor acties ter stimulering van *Science sharing*-projecten worden aangereikt.

In het waarborgen van de vier sociale basisbehoeften en -objectieven wereldwijd neemt het wetenschappelijke onderzoek een cruciale plaats in. Wetenschappelijk onderzoek is een belangrijke dimensie in elk domein. De Vlaamse onderzoekswereld moet zijn verantwoordelijkheid opnemen en zijn kennis-potentieel delen en verder ontwikkelen in partnership met de ontwikkelingslanden.

Roger Dillemans
Elisabeth Monard

nota bene

ADVIEZEN

SUBSIDIERING STEUNPUNTEN BELEIDSRELEVANT ONDERZOEK EINDELIJK ROND

ADVIES 71: TER: STEUNPUNTEN BELEIDSRELEVANT ONDERZOEK
VOORONTWERP VAN TWEEDE WIJZIGEND BESLUIT

Minister Marleen Vanderpoorten vroeg de Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid om spoedadvies omtrent deze tweede aanpassing. Gelet op de opgelopen vertragingen bij de opstart van de twaalf steunpunten vindt de VRWB de voor-

gestelde ingreep om de kalenderjaren 2001 en 2002 tot één werkjaar samen te voegen logisch. Dit laat toe de beschikbare middelen op de meest efficiënte wijze te beheren en de twee reeksen steunpunten als een homogeen geheel te behandelen.

BEREKENING NIEUWE BOF-VERDEELSLEUTEL VERGT BIJKOMEND SLEUTELWERK

ADVIES 80: BIJZONDERE ONDERZOEKSFONDSEN AAN DE UNIVERSITEITEN

Op 23 juli 2002 vroeg minister Marleen Vanderpoorten de VRWB om spoedadvies bij het ontwerp van besluit over de financiering van de Bijzondere Onderzoeksfondsen (BOF) aan de universiteiten in de Vlaamse Gemeenschap. Dit ontwerp van besluit voert twee belangrijke wijzigingen door. De eerste betreft de BOF-verdeelsleutel. Het gewicht van het aantal doctoraten wordt groter en er worden voor het eerst criteria voor performantie en wetenschappelijke zichtbaarheid in rekening gebracht. De tweede wijziging betreft de hervorming van het programma Bilaterale Wetenschappelijke Samenwerking (BWTS). Het beheer van deze projecten wordt, zoals eerder al voor de VIS/COF-projecten, aan de universiteiten toevertrouwd en de middelen worden naar de BOF overgeheveld. De verplichting om jaarlijks ten minste 3,5% van de middelen van de BOF te besteden aan VIS/COF-projecten wordt afgeschaft.

Verdeelsleutel

De VRWB verwelkomt het versterken van de onderzoekscomponent in de interuniversitaire verdeelsleutel voor de BOF-financiering en staat achter het voorstel om de wetenschappelijke outputgegevens in de berekening van de BOF-sleutel meer te laten doorwegen via criteria van productiviteit en zichtbaarheid. De nieuwe verdeelsleutel zal, naast de huidige gegevens, ook gebruik maken van het aantal brutopublicaties en brutocitaties. De basisgegevens zullen worden aangeleverd door het Steunpunt O&O-indicatoren en gevalideerd door de Stuurgroep van dit Steunpunt (waarin alle universiteiten vertegenwoordigd zijn). Alhoewel het voorgestelde berekeningssysteem van de parameters voor de wetenschappelijke output nog veel onvolmaaktheden telt, gaat de VRWB ermee akkoord dat de regering de nieuwe werkwijze nu reeds start. De Raad dringt wel aan op een snelle evaluatie en aanpassing van de berekeningsmethode, in elk geval binnen de drie jaar. De stijging van het aandeel van de outputgegevens (10% in 2003, 20% in 2004, 30% vanaf 2005) moet volgens de VRWB afhankelijk worden gesteld van volgende belangrijke bijstellingen. Voor de alfa-wetenschappen moeten in de verdeelsleutel dringend

meetbare en valide criteria voor de output en zichtbaarheid worden opgenomen. Bij de huidige werkwijze is dit nog niet het geval. Men moet streven naar een verdere verfijning van de telling van de publicaties en citaties, die rekening kan houden met de relevantie binnen elke discipline en met de status van het tijdschrift. Ook moet onderzocht worden hoe citaties naar 'niet-bronpublicaties' mee in rekening kunnen worden gebracht en, van zodra mogelijk, worden toegepast. Verder dient onderzocht te worden of nog andere elementen aan bod kunnen komen voor het becijferen van de BOF-sleutel, zoals kwalitatieve gegevens, octrooien, internationale financiering, netwerking met bedrijven, output versus input (personeel, budgetten, infrastructuur). Tenslotte moet in het BOF-besluit opgenomen worden dat de verdeelsleutel kan worden aangepast aan nieuwe evoluties waarover een consensus inzake validiteit bestaat.

Internationale samenwerking (BWTS en VIS/COF)

De VRWB ondersteunt de integratie van het financieringskanaal voor Bilaterale Wetenschappelijke Samenwerking in de BOF. Dit past in de vereenvoudiging van de financieringsstromen voor het wetenschappelijk onderzoek en de deregulering. De universitaire onderzoeksraden worden wel aangeraden netwerking te blijven stimuleren en een degelijke interuniversitaire coördinatie in stand te houden. Anderzijds vindt de VRWB dat het minimaal percentage van de BOF-gelden, bestemd voor VIS/COF, gevrijwaard had moeten blijven, zeker met het oog op de instrumenten van het 6de EU-Kaderprogramma.

Evaluatiemoetheid

De meta-evaluatie ter beoordeling van het onderzoeksmanagement en van de werking van de onderzoeksraden is positief, maar de Raad wenst de Vlaamse regering wel attent te maken op de algemene evaluatiemoetheid in de universiteiten. Evaluaties en doorlichtingen moeten zodanig worden georganiseerd dat ze een minimum aan werklast voor de onderzoekers en de administratie van de universiteit met zich meebrengen.

OP WEG NAAR EEN NIEUW FINANCIERINGSSYSTEEM
VOOR STRATEGISCH BASISONDERZOEK

ADVIES 81: STRATEGISCH BASISONDERZOEK IN VLAANDEREN

Minister Dirk Van Mechelen wil een nieuw financieringskanaal uitbouwen voor het strategisch basisonderzoek in Vlaanderen. De VRWB staat achter dit voorstel, maar tegelijkertijd bepleit de Raad zeer sterk om voor het strategisch basisonderzoek een steunmodel in te voeren, analoog aan het FWO-BOF-systeem, waar een open interuniversitaire competitie (FWO) naast een intra-universitair instrument (BOF) staat, dat een eigen specifiek intern beleid toelaat. In zijn advies gaat de VRWB in op de beide parallelle systemen. De VRWB splitst zijn advies in twee delen, met aanbevelingen respectievelijk voor het interuniversitaire en het intra-universitaire systeem.

Deel 1: Financieringskanaal voor strategisch
basisonderzoek in Vlaanderen

De VRWB gaat akkoord met de doelstelling van het financieringskanaal om grotere onderzoeksprogramma's met een voldoende kritische massa te ondersteunen en dit open te stellen voor alle O&O-actoren en alle onderzoeksdomeinen. Vooral vanuit strategische selectieoverwegingen moet evenwel een duidelijk onderscheid worden gemaakt tussen enerzijds projecten met een primair economische finaliteit, en anderzijds projecten met een primair maatschappelijke finaliteit. Twee afzonderlijke selectieprocedures zijn hiervoor nodig. De Raad vraagt zich wel af of het goed is om op beleidsniveau onderscheiden budgettaire enveloppes voor beide finaliteiten 'a priori' vast te leggen. Voor de projecten, waar het maatschappelijk belang de hoofd-finaliteit van het beoogde onderzoek is, worden kansen gecreëerd voor onderzoekstopics die buiten de interessesfeer van de bedrijfswereld liggen, zoals de fileproblematiek of het ondergronds vervoer. Het is dan ook noodzakelijk dat bevoorrechte gebruikers, zoals onder meer organisaties binnen de social-profit sector, op een directe en interactieve wijze betrokken worden bij het definiëren van de projecten. Het nieuwe steunkanaal moet ook openstaan voor strategische projecten in het kader van grote internationale onderzoeksprogramma's of rond globale topics als klimaatverandering, waterproblematiek en gezondheidszorg. De Raad verwijst in dit verband naar het recente VRWB-onderzoeksproject rond *Science sharing*.

Alle in Vlaanderen gevestigde O&O-actoren kunnen projectvoorstellen indienen, al dan niet in consortiumverband. De VRWB is principieel voorstander van een open toegang in een programma van open competitie. Wat IMEC, VITO en VIB betreft, moeten overlappingen en dubbel-financiering in het kader van de respectievelijke beheersovereenkomsten worden vermeden. Het toelaten van buitenlandse partners is positief en speelt in op de doelstellingen van de Europese Onderzoeksruimte. Wel zullen clausules moeten worden ingebouwd, opdat samenwerking tussen buitenlandse bedrijven en Vlaamse universiteiten niet zou leiden tot 'export' van Vlaamse know-how.

De VRWB maakt nogmaals de bedenking of er werkelijk nood is aan een derde loket, het zogenaamde Vlaams agentschap voor basisonderzoek. In elk geval zou het nieuwe agentschap, onder meer omwille van de door de Vlaamse regering terecht voorgenomen vereenvoudiging van structuren, maximaal gebruik moeten maken van de huidige infrastructuur en de aanwezige competenties in de bestaande financieringsmechanismen.

Deel 2: Beheers- en financieringsinstrument voor
strategisch basis- en toepassingsgericht
onderzoek aan de universiteiten

Naast het nieuwe financieringskanaal voor strategisch basisonderzoek, vraagt de Vlaamse regering minister Vanderpoorten ook een beheers- en financieringsinstrument voor strategisch basis- en toepassingsgericht onderzoek in de schoot van de Vlaamse universiteiten voor te bereiden. De VRWB is hier een grote voorstander van en is graag bereid de minister proactief zijn medewerking te verlenen.

Het Vlaams universitair onderzoek heeft geleid tot een waardevol wetenschappelijk potentieel in diverse deeldomeinen (nanotechnologie, bio-informatica, voedingstechnologie, enz.). Binnen ieder van deze wetenschappelijke sectoren bieden zich nieuwe vindingen en uitdagingen aan. Maar de huidige versnipperde inkomsten voor dit type onderzoek laten een strategische concentratievorming en portefeuilleopbouw niet toe. Anderzijds stellen zich acute problemen op beheersmatig vlak, in het bijzonder op het vlak van langetermijnpersoneelsomkadering en infrastructuur. Voor deze ontluikende deeldomeinen is de wetenschappelijke dynamiek zo groot dat de oprichting van nieuwe instituten analoog aan IMEC, VIB en VITO, ook niet langer het gepaste antwoord is op de nood aan concentratie. Een eigen autonoom te beheren financieringsinstrument voor strategisch basis- en toepassingsgericht onderzoek zal de universiteiten toelaten om binnen hun instelling ook een geëigend beleid te voeren ten aanzien van dit soort onderzoek.

ACTUEEL

VRWB-ONDERZOEKSPROJECT 'SCIENCE SHARING' IN DE STARTBLOKKEN

In het voorjaar 2002 lanceerde de VRWB een oproep tot het indienen van projectvoorstellen voor een onderzoeksopdracht 'Vlaams wetenschappelijk onderzoek en *Science sharing*'. Met dit onderzoek wil de VRWB onder meer een overzicht krijgen van de wetenschappelijke disciplines in Vlaanderen die van betekenis kunnen zijn in de grote wereldvraagstukken en de specifieke problemen van ontwikkelingslanden.

Vijf onderzoeksteams stuurden een uitgewerkt projectvoorstel in. Op advies van de stuurgroep en mits een aantal bijstellingen, wees het Dagelijks Bestuur van de VRWB op 13 juni 2002 het onderzoeksproject toe aan het team onder leiding van promotor prof. Marleen Temmerman, RUG. Het project zal begin 2003 van start gaan. Het behelst in de eerste plaats het inventariseren van de onderzoeksactiviteiten in Vlaanderen die van belang (kunnen) zijn voor ontwikkelingslanden. Hierbij zal extra aandacht gaan naar het toetsen van het Vlaams potentieel aan de reële noden van deze landen. Deze inventaris zou ten behoeve van de Vlaamse regering bruikbare informatie moeten opleveren voor het formuleren van beleidsaanbevelingen.

TECHNOLOGISCHE VERKENNINGSTUDIES VOOR DE SECTOREN CHEMIE EN VOEDING IN VLAANDEREN

Op 1 juli 2002 startte de onderzoeksdienst Incentim van de K.U.Leuven in opdracht van de VRWB twee technologische verkenningstudies voor de sectoren Chemie en Voeding in Vlaanderen. Analooq aan de verkenningstudie uitgevoerd voor Agoria Vlaanderen, en voortbouwend op het methodologisch kader door hen ontwikkeld in de context van het gelijknamige PBO-project, zullen promotor Koen Debackere en onderzoeker Arnold Verbeek de te verwachten nieuwe ontwikkelingen en trends identificeren voor de chemische en voedingssector. Bij deze technologieverkenningen doen de onderzoekers een beroep op recente verkenningstudies in buurlanden en op de expertise en de toekomstvisies van domeinexperts uit het bedrijfsleven, kenniscentra en belangenverenigingen in eigen land. De studie loopt nog tot eind april 2003. De resultaten zullen worden voorgesteld tijdens een afsluitende workshop.

De publicatie van de VRWB-studiereeks ligt niet stil: nog maar net verscheen het nummer 7 'De doctoraatsopleidingen aan de Vlaamse Universiteiten'. In januari verschijnt 'Het grote begrotingsadvies Wetenschaps- en Technologisch Innovatiebeleid 2002' als nummer 8 in de reeks.

OP WEG NAAR DE EU-NORM VOOR O&O

Op 11 september 2002 stelde de Europese Commissie een strategie voor om de onderzoeksuitgaven op te trekken tot 3% van het gemiddelde bruto binnenlands product (BBP) van de EU. Momenteel wordt in de EU zo'n 1,9% van het BBP aan O&O besteed, tegenover bijna 3% in Japan en 2,7% in de VS. De Mededeling van de Commissie 'Meer onderzoek voor Europa' gaat in op deze onderinvestering in wetenschap en technologie en de schadelijke gevolgen daarvan voor Europa's concurrentievermogen, groei en werkgelegenheid. Als daar niet snel verandering in komt, zal de kenniskloof een ernstige belemmering vormen voor het Europees innovatiepotentieel. Bovendien zou dit een serieuze handicap betekenen om Europa tegen 2010 te doen uitgroeien tot de sterkst concurrerende en meest dynamische kenniseconomie ter wereld, zoals de Europese Raad van Lissabon als doelstelling heeft geformuleerd. De belangrijkste uitdaging van Europa bestaat erin om de O&O-financiering door het bedrijfsleven van het huidige gemiddelde van 55% op te krikken tot tweederde van de totale O&O-uitgaven. Dat niveau werd in de VS, Japan en diverse lidstaten al bereikt of is zelfs al overschreden. In dat perspectief zijn gecoördineerde maatregelen op Europees, nationaal en regionaal niveau noodzakelijk om Europa aantrekkelijker te maken voor bedrijfsinvesteringen in O&O. Toegang tot financiering, betere regelgeving, menselijk potentieel, intellectuele eigendomsrechten, fiscaal beleid en andere stimuleringsmaatregelen moeten worden afgestemd op de behoeften van onderzoek en ontwikkeling. De Commissie zal met alle belanghebbenden een breed overleg organiseren teneinde begin 2003 met een reeks gerichte maatregelen voor de dag te komen.

VRWB-STUDIEREEKS

De publicatie van de VRWB-studiereeks ligt niet stil: nog maar net verscheen het nummer 7 'De doctoraatsopleidingen aan de Vlaamse Universiteiten'. In januari verschijnt 'Het grote begrotingsadvies Wetenschaps- en Technologisch Innovatiebeleid 2002' als nummer 8 in de reeks. Ook de publicatie van de acta van het colloquium 2002 'Wetenschappers luxe of noodzaak?' wordt binnenkort verwacht. Op de eerder verschenen nummers van de VRWB-studiereeks ontving het VRWB-secretariaat tal van positieve reacties.

NAAR EEN 'EUROPEAN RESEARCH COUNCIL'?

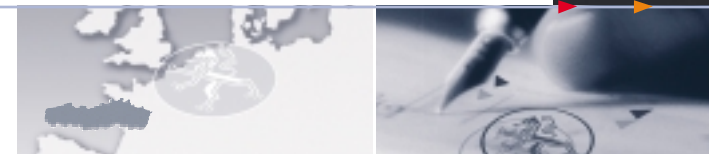
Het concept voor het uitbouwen van de Europese Onderzoeksruimte (ERA) heeft een nieuw elan gegeven aan het debat over de noodzaak en relevantie van een Europese 'Research Council' (ERC). De idee om een soort 'Paneuropees Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek' op te richten is niet nieuw. Maar pas nu, bij het uitwerken van ERA, lijkt de tijd rijp om hierover een verregaand debat te voeren.

Het belangrijkste middel om tot de Europese Onderzoeksruimte te komen, wordt het 6de EU-Kaderprogramma, met de nieuwe instrumenten (excellentienetwerken, geïntegreerde projecten) en met extra aandacht voor mobiliteit en onderzoeksinfrastructuur. Alhoewel dit Kaderprogramma een substantieel budget (17,5 miljard euro) toebedeeld krijgt, is dit slechts 5% van het totaal aan publieke middelen voor O&O in de EU. Het overgrote deel van deze middelen blijft onder het beheer van de diverse 'onderzoeksagentschappen' in de lidstaten. Bovendien is het 6de EU-Kaderprogramma vooral toegespitst op precompetitief onderzoek met directe relevantie voor de bedrijven. Daarom gaan steeds meer stemmen op om daarnaast een Europese 'Research Council' op te richten, bedoeld om over de grenzen heen hoogwaardig niet-gericht, lange(re)-termijnonderzoek te ondersteunen.

Diverse fora, met uiteenlopende meningen, bezinnen zich nu over de vraag of dergelijke Europese 'Research Council' een echte meerwaarde betekent voor het Europees wetenschappelijk onderzoek, en zo ja, hoe zulk agentschap er uit moet zien. Voorstanders zijn ervan overtuigd dat de overheidsmiddelen voor O&O in Europa efficiënter zouden worden aangewend en dat netwerken en internationale samenwerking gemakkelijker tot stand zouden komen. Een ERC zou bovendien een echt internationaal peer review-systeem mogelijk maken. Sceptici daarentegen zien vooral de struikelblokken en argumenten dat slechts een volledig onafhankelijk orgaan betekenisvol kan zijn, zonder politieke en bureaucratische inmenging en met voldoende financiële middelen.

De European Science Foundation (ESF) speelt in dit debat een belangrijke coördinerende rol. Door de ESF werd o.m. een high level expert group in het leven geroepen die tegen het voorjaar 2003 de pro's en contra's van een Europese 'Research Council' op een rijtje moet zetten. De ESF lanceerde via het internet ook een bevraging van de Europese onderzoeksgemeenschap met o.m. de bedoeling de debatten omtrent een ERC te ondersteunen met zoveel mogelijk bruikbare ideeën.

Ook onder het lopende Deense voorzitterschap van de EU staat deze topic vooraan op de agenda.

NAAR EEN 'EUROPEAN RESEARCH COUNCIL'?

Op 7 en 8 oktober II. werd in Kopenhagen een conferentie georganiseerd waar vooraanstaanden uit de wetenschappelijke gemeenschap zich in een drietal workshops bogen over de missie van één (of zelfs meerdere gefocusseerde) Europese onderzoeksra(a)d(en) en over de modaliteiten ervan. De belangrijkste resultaten van deze conferentie kunnen als volgt worden samengevat. De meerderheid van de deelnemers vindt dat het moment gekomen is om, zij het geleidelijk, een paneuropees onderzoeksagentschap op te richten. Een kleine minderheid stelt de nood aan zulk agentschap in vraag. Als argument vóór een ERC wordt aangebracht dat nieuwe financieringsinstrumenten en extra investeringen in onderzoek nodig zijn om tegen 2010 de beoogde 3% O&O-norm te halen. Omdat wetenschappelijk onderzoek steeds meer de geografische en disciplinaire grenzen overschrijdt, wordt het samenvoegen van de inspanningen en streven naar voldoende kritische massa in sommige domeinen noodzakelijk. In de startfase zou de ERC zoveel mogelijk moeten steunen op bestaande Europese, intergouvernementele en nationale bronnen en structuren. Op lange termijn moet de ERC wel door 'vers geld' worden gespijsd, eerder dan door het herverdelen van bestaande financieringsbronnen. De EU, de nationale overheden en eventueel zelfs privé-bronnen zouden hiervoor kunnen worden aangesproken.

Over de modaliteiten van een ERC kwam naar voor dat:

- een ERC eerder een financieringskanaal moet zijn dan een adviserend orgaan;
- alle wetenschappelijke domeinen aan bod moeten kunnen komen;
- de beslissingen uitsluitend op basis van wetenschappelijke criteria genomen mogen worden met een strikt maar transparant peer review-systeem;
- een ERC autonoom moet werken, geleid door hoogstaande wetenschappers.

MEER HIEROVER?

op de website van ESF: www.esf.org

op de website van het Deens Voorzitterschap: www.forsk.dk/eng/eupresidency/index.htm

Bijkomende informatie is ook te vinden bij het 'Netherlands Institute of International Relations Clingendael' dat in opdracht van het Nederlands ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen een onderzoek naar de nood aan een Europese Research Council uitvoerde.